

Överserveringsstudie i Lunds kommun

Syfte

Syftet med denna studie var att för fjärde året i rad följa upp restaurangernas benägenhet att servera alkohol till kraftigt berusade personer och jämföra årets resultat med föregående års. I förlängningen blir det också en mätning av ett urval av Lunds restaurangers efterlevnad av alkohollagen.

Metod

Metoden i studien är att en skådespelare spelar berusad och försöker beställa in en starköl. I flera internationella studier har denna metod använts¹ och i Sverige har den sedan 1996 genomförts av STAD i Stockholm².

Manliga skådespelare anlitas för att genomföra studien. Personen som spelade berusad genomförde studien även år 2005 och 2006. Skådespelarna har lång erfarenhet av överserveringsstudier och har tidigare varit anlitade för sådana studier i en rad andra kommuner. De är inte bosatta i Lund, vilket är bra ur igenkänningssynpunkt. Berusningsbeteendet är väl intränat och standardiserat via professionella experter och videoupptagningar. Skådespelarna försågs med skådespelar- och observatörsprotokoll samt kartor med adresser där krogarna var utpickade. De är instruerade att inte vara provocerande eller aggressiva och att lugnt lämna lokalen om de blir uppmanade att göra så. De har förbundit sig i ett kontrakt att inte sprida information om studiens design eller resultat. De har också lovat att inte dricka alkohol under arbetspassen.

Upprepade mätningar

Under hösten 2003 gjorde Lund även en folkölsstudie för att kartlägga tillgängligheten på folköl för ungdomar i kommunen. 18-åriga ungdomar, som bedömdes ha ett yngre utseende, gjorde inköpsförsök av folköl i butik. Resultatet blev att i 58 % av försöken fick ungdomarna köpa folköl. Våren 2005 gjordes en uppföljning. Studien visade att ungdomarna nu fick köpa folköl i 44 % av försöken. Övriga försökskommuner har även gjort ungdomsstudier på restaurang, i vilka testas om ungdomar blir serverade starköl utan att man försäkras sig om att de har laglig ålder inne. Statens FHI har i ett dokument³ angett olika kriterier som, om de följs, gör att de olika kommunernas resultat går att jämföra.

Denna fjärde överserveringsstudie, utgör en uppföljning för Lund i form av tillgänglighet på alkohol på restaurang. Överserveringsstudien finansieras av Statens folkhälsoinstitut och ingår som ett delmoment i dess utvärdering av det utvecklings- och forskningsprojektet som Alkoholkommittén och Mobilisering mot narkotika driver. I detta samarbete ingår Lund som en av sex försökskommuner.

¹ Gliksman, L. et al (1993). The role of alcohol providers in prevention: an evaluation of a server intervention programme. *Addiction*, 88, 1195-1203 och Russ NW, Geller ES (1987). Training bar personell to prevent drunken driving: A field evaluation. *American Journal of Public Health*, 77, 953-954.

² Rehnman, C. et al (1997) Servering av alkohol till berusade på Stockholms restauranger och Gripenberg, J. (2001) För full för en öl samt Wallin, E et al (2002) Dags att gå hem?

³ Arbetspapper "Riktlinjer för genomförandet av serveringsstudien", november 2003

Urval av krogar i Lund för överserveringsstudien

Lokala nyckelpersoner i kommunen har sedan tidigare valt ut 15 krogar i Lund (varav tre reserver). Skådespelarna besökte detta år tolv restauranger, samma som föregående år.

Genomförandet av studien

Tidpunkten för studien var en fredags och en lördagskväll under samma helg. De utvalda restaurangerna fick besök av en skådespelare som agerade kraftigt berusad och en observatör i 35- respektive 45-årsåldern. När den ”berusade” bedömde att bartendern/serveringspersonalen hade noterat berusningsnivån, gjordes ett beställningsförsök. Observatören agerade nykter men gjorde också en beställning. Om den berusade fick beställa, gjorde han sig efter ett tag diskret av med ölen. Samtliga beställningsförsök gjordes i baren och inte vid bordet. Både den berusade och observatören bedömde vid samtliga tillfällen att bartendern lade märke till den berusade innan han beställde.

Resultat

På tre av tolv restauranger, d v s 25 %, blev den ”berusade” skådespelaren serverad en starköl. Detta är det bästa resultatet hittills. År 2006 serverade fyra av tolv restauranger och år 2005 respektive 2004 serverade fem av tolv restauranger.

På åtta av restaurangerna bedömde observatören läget som lugnt. En restaurang bedömdes som stökig och tre som halvstökiga. Servering skedde på två lugna och en halvstökig restaurang. På sju restauranger sågs inga andra berusade gäster och på fem endast ett fåtal berusade. Servering skedde vid två tillfällen på restaurang där det fanns ytterligare någon/några berusade. Det var sju män respektive fem kvinnor som stod i barerna. I samtliga tre fall där servering skedde gjordes det av män. Även år 2006 var män överrepresenterade bland bartendrar som serverade. I ett fall där servering skedde blev den berusade till och med uppmuntrad att beställa/dricka ölen, medan bartendern i ett annat fall först tvekade men sedan verkställde beställningen. I tre av fallen där skådespelaren nekades att beställa föreslogs i stället alkoholsvagare dryck och/eller mat. Sex av dem som nekade gav också tydligt uttryck för skälet till detta.

Kommentarer

På protokollen som skådespelarna använder sig av för att notera omständigheter kring serverandet eller nekandet finns också rader där de kan nedteckna kommentarer som ges från serveringspersonalen samt egna reflektioner. Nedan är de skriftliga kommentarerna och citaten direkt överförda från protokollen.

”Det gick väldigt snabbt. Han sa inget utan gjorde tecken till Micke”

”De hade enbart öl på flaska, Micke hade fått en Mariestad, bartendern frågade vad jag ville ha och jag sludrade fram Norrlands Guld. Ölen hade en styrka på 7,4 %. Han brydde sig inte. ’Det är väl gästens problem om han är full’ ”

”Mycket välbesökt ställe. – Nej, nej, du får inget här, du är för full”

”Hon nonchalerade mig en stund. När jag väl lyckades få prata med henne så kommer en kollega och viskar något i hennes öra och pekar på mig. Hon svarar ja och sedan säger hon till mig att jag kan få ett glas vatten så att jag klarar av att vara vaken ett tag till”

” – Du är för full, du kan få ett glas vatten om du vill”

”Hård och bestämd – Du är för full du får gå någon annanstans”

”Glad och trevlig bartender – Du är för full du får komma tillbaka i morgon”

”En trött bartender som var nära att servera mig. Tvekade en stund och sa sedan nej”

”Hon tvekade en stund och jag trodde att jag skulle bli nekad men fick till slut en öl”

”Bartendern var säker på sin sak. Innan jag ens hann öppna munnen så pekar han med hela handen och säger: – Du är för full, du får inget här!”

”En trevlig bartender. Hon insisterade på att få bjuda mig på en cola. –Du är för full och det är tråkigt att du redan nu ska försvinna från verkligheten”

”Bartendern var ivrig på att få sälja så mkt som möjligt”